

*Kirkuk University Journal
of Humanities Studies*
مَجَلَّةُ جَامِعَةِ كَرْكُوكَ لِلدِّرَاسَاتِ الْإِنْسَانِيَّةِ

<https://kujhs.uokirkuk.edu.iq>

DOI: 10.32894/1992-1179.2025.160393.1216

Date of research received 12/06/2025, Revise date 04/07/2025 and accepted date 07/07/2025

A Comparative Study Between Turkish and Kurdish Proverbs

Asst. Lect. Iman Azad SADEQ

ABSTRACT

Proverb is a long bridge from yesterday to today, a bond that connects yesterday to today. Proverb is a saying that expresses the experience and advice of a lifetime. These sayings often reflect the common sense of the people. These sayings are usually passed down from generation to generation. In addition, each proverb expresses a certain or a phenomenon in a symbolic language. It usually tells a situation, event, advice or a lesson in a concise and short-meaningful way. Therefore, it serves both as a social educator and an educator and keeps the language alive. Therefore, proverb always shows the cultural richness of a language. In this study that we have conducted, we have examined proverbs and shown the place of proverbs in Turkish literature. We gave the Kurdish equivalents of proverbs written in Turkish, and we saw that there are many proverbs in both languages that have the same subject or even the same meaning. Although they are different in terms of words, proverbs written in both languages are written for the same meaning and the same purpose in terms of meaning. In addition to all this, we think that it is also important to examine and compare proverbs from two different language families.

Keywords: Proverbs, Turkish Proverb, Kurdish Proverb, Comparison.

دراسة مقارنة بين الأمثال التركية والكردية

م.م. ايمان ازاد صادق*

الملخص

المثل هو جسر طويل من الأمس إلى اليوم، وهو رابط يربط الأمس باليوم. الأمثال هي كلمات تعبر عن تجربة الحياة ونصائحها. تعكس هذه الكلمات في كثير من الأحيان العقل المشترك للناس. هذه الأقوال غالباً ما تنتقل من جيل إلى جيل. وبالإضافة إلى ذلك، فإن كل مثل يعبر عن شيء أو ظاهرة معينة بلغة رمزية. فهو عادة ما يصف موقفًا أو حدثًا أو نصيحة أو درسًا بطريقة موجزة ومختصرة. لذلك، فهو يعمل كمعلم اجتماعي ومربي، ويحافظ على اللغة حية. ولذلك فإن الأمثال تظهر دائماً الثراء الثقافي للغة. في هذه الدراسة التي أجريناها، تناولنا المثل وأظهرنا مكانته في الأدب التركي. لقد أعطينا المقابلات الكوردية للأمثال المكتوبة باللغة التركية، فرأينا أن هناك العديد من الأمثال في اللغتين لها نفس الموضوع وحتى نفس المعنى. رغم أن الكلمات مختلفة، إلا أن الأمثال المكتوبة في كلتا اللغتين تحمل نفس المعنى، ومكتوبة لنفس الغرض. بالإضافة إلى كل هذا، نعتقد أنه من المهم أيضاً مقارنة الأمثال من عائلتين لغويتين مختلفتين.

الكلمات المفتاحية: الأمثال، مثل تركي، مثل كردي، مقارنة.

* طالبة ماجستير. جامعة صلاح الدين ، كلية اللغات ، قسم اللغة التركية،

Türkçe ile Kürtçe Atasözleri Arasında Karşılaştırılmalı Bir Araştırma Öğr. Üye. İman Azad Sadık

ÖZET

Atasözü, dünden bugüne gelen uzun bir köprüdür, dünü bugüne bağlayan bir bağıdır. Atasözü, bir yaşamın tecrübesini, öğüdünü ifade eden sözlerdir. Bu sözler çoğu zaman halkın ortak aklını yansıtır. Bu sözler genellikle kuşaktan kuşağa aktarılır. Bunun yanısıra her atasözü belirli veya olguyu sembolik bir dille ifade eder. Genellikle bir durumu, olayı, öğüdü veya bir dersi öz ve kısa anlamlı bir şekilde anlatır. Bu yüzden hem toplumsal bir eğitici hem de öğretici işlevi görür ve dili canlı tutar. Bu nedenle atasözü her zaman bir dilin kültürel zenginliğini gösterir. Bizim de yapmış olduğumuz bu çalışmada atasözünü ele alarak Türk Edebiyatı'ndaki yerini gösterdik. Türkçe yazılmış olan atasözlerin karşılığını Kürtçe vererek, her iki dilde aynı konuda hatta aynı anlamda olan birçok atasözü var olduğunu gördük. Kelimeleri bakımında farklı olmalarına rağmen anlam bakımında her iki dilde de yazılan atasözleri aynı anlam, aynı amaç için yazılmıştır. Bütün bunlarla beraber iki farklı dil ailesinden gelen atasözleri incelemek ve karşılaştırmak ayrıca bir ehemmiyeti olduğu düşünüyoruz.

Anahtar Kelimeler: Atasözleri, Türkçe Atasözü, Kürtçe Atasözü, Karşılaştırma.

Giriş

Her dilde atasözleri ve deyimler vardır. Toplum bilim, eğitim, tarih, folklor, ahlak, insan, bilim gibi birçok konuda yazılır. Çok eskiden (sav, masal, tabir) diye anılmış ve yeni konuşma dillerinde ise (Atasözü) olarak adlandırılmıştır.

Başta İbrahim Şinasi'nin (Durub-i Emsal-i Osmaniye)'si olmak üzere bütün derlemeler, atasözü adı altında verilen deyimler ve deyim adı altında verilen atasözüler ile doludur. (Aksoy, 1988, s. 13)

Tarih boyunca her milletin kendi hayat tarzına ve anlayışına göre atasözleri varmış ve her millet farklı biçimlerle adlandırmıştır. Atasözlerine Yunancada “parabol”, Fransızcada “proverbe”, İngilizcede “proverb”, Farsçada ise “pend” adı verilmiştir. XIV. Yüzyılda da İslam etkisindeki Kıpçak sahasında kullanılmıştır.

“Divani Lügâti't-Türk”te “saw” adıyla söylenmiştir, ama İslamiyet'i kabulünden sonra “saw” kelimesi yerine (Mesel) kelimesi ile adlandırılmıştır. Fakat klasik edebiyatı döneminde atasözü kelimesi yerine “darb-ı mesel” kelimesi tercih edilmiştir. (Püsküllüoğlu, 2010, s. 4)

1. Atasözü nedir?

Söyleyeni belli olmayan, halka mal olmuş, kalıplaşmış, kısa, özlü sözlerdir. Genellikle atasözleri bir cümlede oluşur ama bu bir cümleyi anlamak ve yorumlamak kolay değildir. Çünkü atasözlerin farklı anlamları vardır, yani gösterişinden ayrıdır. Hem mecaza hem de gerçek anlamı vardır. (Aksoy, 1988, s. 20)

2.1. Gerçek anlamlı atasözleri:

Düşünce gerçek anlamlı kelimelerle doğrudan doğruya dile getirilmiştir. Bu tarz atasözlerinde mecaz anlamı aranmaz.

Örnekler:

Derdini söylemeyen, derman bulamaz.

Allah doğrunun yardımcısıdır.

Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin.

2.2. Mecaz anlamında atasözleri:

Bu tür atasözlerinde tamamen mecazı bir anlam taşır, gerçek anlamlarıyla düşünmeleri mümkün değildir.

Örnekler:

Ateş ateşle söndürülmez.

Ateş ile su hatıra bakmaz.

Üzüm üzüme baka baka kararır. (Şükrü, 2005, s. 87)

3. Atasözlerin Şekil Özellikleri:

1. Atasözü kalıplaşmış sözlerdir:

Hiçbir şekilde sözcüklerin yerini değiştirilmez aynı anlamda olsa bile başka sözcük kullanılamaz.

Örnekler: “Kaçan balık büyük olur” sözündeki büyük yerine iri kullanılmaz.

“İki kere iki dört eder”

2. Atasözlerinin çoğu bir, iki cümledir; daha uzun olanları azdır.

Örnekler: “Yerin kulağı var”

“Balık baştan kokar”

3. Atasözleri kısa ve özlü sözlerdir; yani az sözcükle çok şey anlatır.

Örnekler: “Evvel can, sonra canan”

“Ekmeden biçilmez”

4. Atasözleri zaman kip yönünden genellikle geniş zaman ve emir kipi ile kullanılır.

Örnek: “Balık baştan kokar”→ (geniş zaman) (Aksakal, 1995, s. 3-4)

5. Bazı atasözleri mecazlı benzetmeli anlam taşır.

Örnekler: “Dize düşen yılanı sarılır”

“Çivi çiviye söker”

6. Bazı atasözleri gerçek anlamlıdır.

Örnekler: “Son pişmanlık fayda etmez”

“Arife tarif gerekmez”

7. Bazı atasözü hem gerçek hem de mecaz anlamında kullanılır.

Örnekler: “Bal demekle ağız tatlanmaz”

“Beş parmağın beşi bir değildir”

8. Atasözlerin bazıları öğüt ve ahlak bildirir.

Örnekler: “Zararın neresinden dönülse kardır”

“Yazın başı pişenin, kışın aşı pişer”

9. Bazı atasözleri tabiat olaylarını yansıtır.

Örnek: “Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır”

10. Atasözlerin bazıları toplumun gelenek ve göreneklerini gösterir.

Örnekler: “Kız beşikte. Çeyiz sandıkta”

“Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırası var”

11. Toplum inanışlarını belirten atasözleri de vardır.

Örnekler: “Ecele çare olmaz”

“Başa gelen çekilir” (Gözen, 1984, s. 43)

4. Atasözlerin Genel Özellikleri:

1. Anonimdir, yani toplumun ortak malıdır.
2. Kısa ve özlü anlatıma sahiptir.
3. Uzun deneme ve gözlemlerden sonra oluşmuştur.
4. Sanat bakımında oldukça zengindir. Bu yüzden akılda kolay tutulur ve kulağa hoş gelir.

5. Hiçbir atasözünün sözcükleri yeri ve söz dizimi değiştirilmez yani kalıplaşmış sözlerdir.

6. Yükleme söylenmemiş ve temsili atasözleri dışında her atasözü bir cümledir. (Somuncu, 2011, s. 13-14)

5. Kürtçede Atasözü:

5.1. پەندی پیشینان

پەند و قسەى نەستەقى كوردى لە هەر ناوچەيەك بگرين لە ناوچەكانى كوردستان ناويكى تايبەتى لە پووى پوخسارەووە بۆ پەندەكان دانراوە ئەم ناوانەش لە پووى پوخسارەووە لە يەك جيان، بەلام لە ناوەرۆكدا يەكن و بۆ يەك مەبەست بەكار دەهينرين، بۆ نموونە كوردى (عيراق و ئيران) (پەندى پیشینان)، (قسەى پیشینان)، (مەسەلەى پیشینان)، (بيژ و پەندى پى دەلێن. كەچى كوردەكانى تورکيا و هەروەها ئەو كوردانەى لە ئەرمەنستان و گورجیستان (جیۆرجيا) ی یەكیتى سۆڤیەت دەژین، (قسەى باقان) یاخود (مەسەلە و مەتەلۆك) ی پى دەلێن. لە ناو كوردەكانى ئازەربایجانى سۆڤیەت و كۆمارەكانى ئاسیای ناوەرەستیشدا (گەپیدى باقان) ی پى دەلێن. وا ئەبینین هەرچەند ناوەكان جیاوازن، ناوەرۆكى هەمووان ئەچیتەووە سەریەك مەبەست (پەسول، ١٩٨٤ز، لاپەرە ٥)

جەمال بابان دەلێت: پەندى پیشینان: (ئەو وتراوە كورتە جیماوێهە كە لە بیروباوەرى گەلەووە لە ئەنجامى تاقیکردنەووە و بەراوردە هەلقولاووە) (پشید، ٢٠١٣ز، لاپەرە ٤٦)

پەند گۆتە و ئاخاوتتیكى وردى كورت كراوێ گشتی هەمەلایەنەى بە سەنگ و بە وەجە، ژيان و بەسەرھات و چۆنیەتى بارى سەردەمە دیرینهكانمان دەهینیتەووە یاد، دەربرین و ناوەرۆكەكەى هەردووکیان شایستە و لى وەشاوێ یەكترن، ئەندازەى لە یەكتر گونجانیان پڕ بە پڕى یەكترن (شیخەللا، ٢٠٠١ز، لاپەرە ٥)

عەلانی ددین سەجادی دەلالت: "پەندی پیشینان (عیبارەتن لە چەند قسەیهکی کورتی کوردی، پیکەو نوستێراون مەعنایهکی بەرزیان تێدایە لە زەمانیکی زۆر کۆنەو کەوتوونەتە سەر زمانی کوردی، چۆنیەتی ژیان و ڕەوشت و بیروباوەریان، چ لە باری سیاسی و کۆمەڵایەتی، چ لە باری ڕەوشتی خێزانی و کەینو بەینی ژیانی تیکرای، چ لە باری دەولەمەندی و هەژاری و پایە دۆنیایی دا پیشان دەدەن" (ئیسماعیل، ۲۰۱۰، لاپەرە ۴۵)

5.2. خاسیەتەکانی پەندی کوردی

1. پەند هەیه، سەردەم لە دواى سەردەم ڕووداوێکەى لە یاد ناکرێت.
 2. پەند هەیه لە دەربرین و واتادا لە پەندی تر نزیک دەبێتەو.
 3. پەند هەیه هی چینیکی، یا توێژیکی.
 4. پەند هەیه واتای پەندیکی تر پشته و شار دەکاتەو.
 5. ڕووداو هەیه چەند پەندیکی دراوێتە پال. (شیخەللا، ۲۰۰۱، لاپەرەکان ۶-۷)
- ئەگەر سەرنجیکی وردی کۆمەڵگای کوردەواری بەدین دەبینین لەگەڵ پەیدا بوونی ئادەمیزاد و فێربوونی زمان و ڕادەى بەرەوپێشچوونی کۆمەڵ و بیرکردنەو هیان بوو هۆی دەربرینی ڕستەى پڕ واتا و جیگیر.. ژیانی مڕۆف لە ژیا نیکی سەرەتاییەو بەرەو ژیا نیکی ئالۆزتر ڕۆی، تا دەهات پێویستی و ڕەفتاری مڕۆف بوو پێویست بوونیکی زیاتر بە ژیا نەو. مڕۆف زیاتر هەولیدا خو بچەسپینی بو بەرەهەستی لە هەموو کارە دژوارەکانی ناو کۆمەڵ و لە ئەنجامدا توانیان هەموو ئارەزووەکانیان بە وتەیهکی کورتی پڕ واتا بو مەبەستیکی زیاتر و فراوانتر بدەن بە دەستەو... هەر بۆیه پەندی پیشینان و قسەى نەستەقی کوردی سەرەهەلدانی بو قوئاغەکانی سەرەتای پەیدا بوونی کۆمەڵ دەگەرێتەو لە هەمان کاتدا پەند و قسەى

نەستەق پەيوەندى بە بارى كۆمەلەوہ ھەيە لە پروى ميژوويى و ئابوويى و
كۆمەلايەتيى و راميارى. (حميد، ۲۰۰۶ز، لاپەرە ۶۳)

ئاشكرايە ميژوويى پەيدا بوونى پەند و قسەى نەستەقى كوردى پەيوەندى بە
ميژوويى سەرھەلدانى چينەكانى كۆمەلەوہ ھەيە كە ئەمەش بۆ سەردەميكى زۆر كۆن
دەگەرپیتەوہ. پەند و قسەى نەستەق لە ھەر قوناغىكا بيت، ميژوويى تايبەتى خوى
ھەيە، كەواتە ھەموو ئيشىكى تايبەتى لە ميژوويەكى ديارى كراوى ئەيكات. واتا
مروڤ و ئيش لە ميژوو جيا ناكريئەوہ. وە ھەر لەبەرئەوہى پەند و قسەى
نەستەقىش جوړيكە لە كارى ھونەرى سەرزارى و ناتوانين لە ميژوو دايبيرين.
(پەسول، ۱۹۸۴ز، لاپەرە ۵۴)

5.3. پەندى پيشينان و قسەى نەستەقى كوردى

سامانىكى دەولەمەندى ئەدەبىيى ميللەتى كوردە. لەم سامانەدا جوړى بيركردنەوہى
گەلى كورد و بارى كۆمەلايەتى ژيانى بە ئاشكرا ديارە. پەندى پيشينان بايەخىكى
پەروەردەيى گەورەشى ھەيە، گەل لە ريڭاي پەندى پيشينانەوہ نەوہكانى خوى يەك
لە دواى يەك پەروەردە دەكات. (ھۆشيار، ۲۰۰۹ز، لاپەرە ۳۷)

پەندى پيشينان و قسەى نەستەق لە قسەكردن ئەژين و بۆ پتەوكردنى
قسەش بەكار دەھيترين. پشت بە پشت لەم وەچەوہ ئەچن بۆ ئەو وەچەو
پشتاوپشت ئەو ئەيدات بەوى تر بى ئەوہى ھيچ گوڤانىك بەسەر ناوەرپوكيا بيت.
ئەوہى لە پەندى پيشيناندا بگوڤى، ھەر فۆرمە، پەندى پيشينان و قسەى نەستەق
شاكارى گەلن. گەل دروستى كردوون. ژيانى خويى پيشان ئەدەن (پەسول، ۱۹۸۴ز،
لاپەرە ۶)

له سالانی (۳۰) دا کۆمهڵیکی تایبهتی له دانیشتگای میژووی کولتووری ئەرمینیای سۆقیهت و ئەکادیمی زانستی یه‌ریقان ریکخراو چەند لیژنه‌یه‌ک پیکه‌وه‌نرا بۆ کۆکردنه‌وه‌ی که‌له‌پووری نه‌ته‌وه‌یی و ئەتئوگرافیا و فۆلکلۆری کورد و چەند لیژنه‌یه‌کیان نارد بۆ دیهاتی کورده‌کان. له‌م لیژنه‌یه‌دا دوو زانی کوردی (حاجی جندی) و (ئەمینی عەودال) به‌شدار بوون. له‌ سالێ ۱۹۳۶ دا کتیبیک له‌ یه‌ریقان به‌ ناوی (فۆلکلۆری کورمانجا) ده‌رچوو که‌ حاجی جندی و ئەمینی عەودال ئاماده‌یان کردبوو ئەم کتیبه‌ بریتییه‌ له‌ ۶۶۳ لاپه‌ره‌. (په‌سول، ۱۹۸۴، لاپه‌ره‌ ۱۵)

6. Aşağıda, Türkçe ile Kürtçe Atasözlerin Karşılığı Verilmiştir:

Türkçe	Kürtçe
Abanın kadri yağmurda bilinir.	قه‌دری مانگ له‌ تاریکه‌ شه‌و ده‌زانن.
Acıyan çok ama ekmek veren yok.	پیاو ئەو پیاوه‌یه‌ به‌ چاکه‌ پیاو بی، نه‌ک به‌ وه‌زیفه‌ ناوی به‌ ناو بی.
Aç ne yemez, tok ne demez.	زگی برسی له‌ هیچ ناپرسی.
Adam olana bir söz yeter.	پیاوی زانا یه‌ک قسه‌ی به‌سه‌.
Ağacın kurdu içinde olmazsa, ağaca zeval yoktur.	دار کرمی له‌ خۆی نه‌بی، هه‌زار سال ده‌ژی
Ağaç yaş iken eğilir.	دار به‌ گه‌وره‌یی ناچه‌میتته‌وه‌.
Ahiretin hayırlı olsun, ilk doğanın oğlan olsun.	ئاخیرت خیربی و ئۆبه‌ره‌ت کوپ بی.
Ak akça kara gün içindir.	پاره‌ی سپی بۆ رۆژی په‌ش.
Ak koyunun kara kuzusu da olur.	مریشک هیلکه‌ش ده‌کات و جیقنه‌ش ده‌کات.
Akıl akıldan üstündür.	دوو فکر له‌ فکره‌کی چاکتره‌.
Akıl kişiye sermayedir.	عه‌قل تاجی زیڕینه‌، به‌لام له‌ سه‌ری هه‌موو که‌سیکدا نییه‌.
Akıl yaşta değil, baştır.	عه‌قل به‌ گه‌وره‌ و گچکه‌یی نییه‌.
Akraba olsa da düşman, yabancidan	خزم گۆشتیش بخوات، ئیسقانت

evlen.	ناشکینێ.
Allah bir kapıyı kaparsa ötekini açar.	خوایه گهر ده رگه یه کت لی بگری سه د ده رگه ی تر ده کاته وه.
Allah dağına göre kar verir.	خودا به گویره ی چیا به فر ده بارینیت.
Allah doğrunun yardımcısıdır.	خودا راسته و راستی خو ش ده وئ.
Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin.	خودا ئه وه دهسته موحتاجی ئه وه دهسته نه کات.
Allah verince kimin oğlu kimin kızı demez.	خودا بتداتی نالی کور ی کینیت.
Altının kadrini sarraf bilir.	قه در ی زیڕ لای زه پینگره.
Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.	دایکی ببینه و دوتی بخوازه.
Ateş ateşle söndürülmez.	خراپه به خراپه چاره سه ر ناکرئ.
Ateş ile su hatıra bakmaz.	ئاو و ئاگر براییان نییه.
Avrat var, ev yapar, avrat var ev yıkar.	ژن هه یه و ژنۆکه یش هه یه.
Ayağını yorganına göre uzat.	قاچت به پی ی به په که ی خۆت پاکیشه.
Az söyle, çok dinle.	که م بلی و زور ببیسته.
Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz.	قه ناعه ت گه نجینه یه کی له بن نه هاتو وه.
Bakmakla usta olunsa köpekler kasap olurdu.	که س به ته ماشا نه بوو یته پاشا.
Balık baştan kokar.	ماسی له سه ری ه وه بۆن ده کات.
Bana değmeyen yılan bin yıl yaşasın.	ئاگره سووره له خۆم دووره.
Beş parmağın biri bir değil.	په نه کهانی ده ست وه کو یه ک نین.
Bir ağızdan çıkan bin ağıza (dile) yayılır.	قسه که وته زاره کی، که وته شاره کی.
Bir çiçekle bahar olmaz.	له گو له کی نابیتته به هار.

Bir çöplükte iki horuz ötmez.	سهرى دوو بهارانان له مهنجه لیک ناکولیت
Bir elin nesi var, iki elin sesi var.	چه پله به دهستیک لیتادری.
Bir kelimeyle helal, bir kelimeyle haram olur.	به کهلیمه یهک به تو حه لال، به کهلیمه یهک حه رام.
Bir sene eve, bir sene çocuğadır.	سالیک بو مال، سالیک بو مندا.
Bir sırrın varsa söyleme dostuna, dostunun da dostu vardır; o da söyler dostuna.	قسه مه که بو دوستی ویت، نه وهک نه ویش دوستیکی بیت.
Birlikten kuvvet doğar.	هیز له یه کگرتووییه.
Bugünün işini yarına bırakma.	ئیشی ئه مپرو مه خه ره به یانی به بینى.
Bütün bedenime firketeyi sokun, ama Ağa eş deyin bana.	گشت گیانم بکه ن به دهرزی ئاژن، هه ر پیم بلین کوخا ژن.
Çalma elin kapısını, çalarlar kapını.	دهرگای کهس مه ته قینه تا دهرگات نه ته قین.
Çelik gibi sert, hamur gibi yumuşak olma.	نه ئه وهنده وشکه بشکییت، نه ئه وهنده ته ربه بگوشرییت.
Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur.	چیا ری به چیا ناکه وئ، به لام ری مرؤف به یه کتر ده که وئ.
Damat doyması yok, gelin altın zinciri ister.	زاوا نیه تی داندوک، بووکی دهیه وئ گوبه روک.
Davulun sesi uzaktan hoş gelir.	دهنگی دول له دوور خوشه.
Değirmen bildiğin eyler, şakıldak baş ağrıtır.	ئاش ئیش ئه کا و چه قه نه دم و ددانى خوی ئه شکینى.
Demir kapının ağaç kapıya işi düşer.	دهرگای پورا، پیویستی به دهرگای دار ده بی.
Dert gezmiş, derman da beraber gezmiş.	خودا که دهردی دایه دهرمانیشی دایه.
Doğru söz acıdır.	قسه ی حه ق په قه.
Dolu bardak (testi) su almaz.	جام که پر بوو لئی ئه پرژی.

Dost bin ise azdır, düşman bir ise çoktur.	ههزار دۆستت هه بێ کهمه، یهک دوژمنت هه بێ خه مه.
Duvarın kulağı olur, gözünü de unutma.	دیوار به گوێیه.
Eceli gelen köpek, çobanın ekmeğini yer.	بزن که نانی شوانی خوارد سهری خوی خوارد.
Eğri otur, doğru söyle.	چهفت بنیش، راست قسه بکه.
Elin ile ver, ayağınla düş ara.	به دهست بیده و به پی دواي کهوه.
Eşeğe binmek bir ayıp, inmek iki ayıptır.	سوار بوون عهیبیکه و دابهزین دووان.
Eşeği berk bağla, komşuyu hırsız etme.	مالی خۆت به هه ند بگره و جیرانت به دز دهرمهینه.
Eşek bile bir düştüğü yere bir daha düşmez.	به کهر بلێ هۆش رادهوهستی، به لام به نهفام بلێ راناوهستی.
Etle tırnak arasına girilmez.	گوشت و نینۆک لیک نابن.
Ev alma komşu al.	خانوو مهکره تا دراوسی نه ناسیت.
Fazla mal göz çıkarmaz.	مالی زیاده سه ر ناشکیئێ.
Gelinde dil yoktur, kaynanada iman yoktur.	له بووکی زمان نه بوو، له خه سوو ئیمان نه بوو.
Gelini ata bindirmişle, “ya nasip” demiş.	بووک له سه ر زینێ یا رزق و یا نسیب.
Gezen kurt aç kalmaz.	پیویهکی گه رۆک، له شیرهکی نوستوو باشتره.
Gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var.	چوونم به دهسته خۆمه هاتنه وه م به دهسته خوایه.
Gönül bir sırça saraydır, kırılırsa yapılmaz.	دل شووشهیه، ئه گه ر شکا چاک نابیته وه.
Hayırlı evlat neylesin malı, hayırsız	مندالی باش سامانیکی له بن نه هاتوو.

evlat neylesin malı.	
Her deliğe elini sokma, ya yılan çıkar ya çıyan.	دهست بکه ی به هه زار کونه مارا، له یه کیکيانا ماریک هه ر پیته وه ئه دا.
Her derdin bir devası vardır.	خودا که دهر دی دایه دهرمانیشی دایه.
Her gün baklava börek yense bıılır.	هه موو شتهک به خوی خویش به مانا.
Her inişin bir yokuşu (her yokuşun bir inişi) var.	کهس له ته رازه کی نامینئ.
Her ziyan bir öğüttür.	هه ر عه قلله ی له خه ساره یهک.
Hocanın dediğini yap, yaptığını yapma.	به قسه ی مه لا بکه، بهس به عه مه لی مه که.
Huylu huyundan vazgeçmez.	خوویهک به شیرئ، مه گه ر به پیری.
Irmak kenarına çeşme yapılmaz.	رووبار له یهک کانئ پهیدا نابئ.
Isıramadığın eliöp.	دهستیک ناتوانم بییرم، ده بیت ماچی بکه م.
Issız eve it buyruk.	مالئ بی خاوه ن سهگ خاوه نیه تی.
İki dinle bir söyle.	یهک بلئ و دوو بیسته.
İki karpuz bir koltuğa sığmaz.	به دهستیک دوو کالهک هه لئه گیراوه.
İnsan yedisinde ne ise, yetmişinde de odur (o olur).	خوویهک گیرا به شیرئ، ته رک نادریت به پیری.
İnsanoğlu çiğ süt emmiş.	بنیاده م شیرئ خاوی خواردییه.
İp inceldiği yerden kopar.	گوريس له باریکیدا ده پچریت، زولم له ئهستووریدا.
İt ürür, kervan yürür.	سهگ وه پئ، کاروان تیپه پئ.
İti itin ayağına basmaz.	سهگ پئ له کلکی سهگ نانیت.
İtin duası makbul olsaydı gökten kemik yağardı.	ئه گه ر به دوعای سه یان بووایه هه موو شه وهک بارهک ئهستورک دهبارئ.
İyi dost, kara günde beli olur.	دوستئ باش له پوژئ رهش به دیار ده که وئ.
İyi evlat babayı vezir, kötü evlat rezil eder.	کوپ هه نه بابئ دکه ن وه زیر، کوپ هه ن بابئ دکه ن ره زیل.

İyilik eden iyilik bulur.	چاکه له چاکه ئه بیته وه.
Kabul olmayacak duaya âmin denmez.	کەس بهو دوعایه نالی ئامین.
Kadın kocasını isterse vezir, isterse rezil eder.	ژن ههیه پیاوی دهکاته پیاو، ژن ههیه له پیاوه تیت دیخی.
Kanatsız kuş uçmaz.	بالدار به لا بالهک نافری.
Kara haber tez duyulur.	خه بهری ناخوش زوو دهگات.
Kardeş ve gelin sığınağı düşman sığınağıdır.	برا و براژن دالدهی دوژمن.
Karga, kekliği taklit edeyim derken kendi yürüyüşünü şaşırmış.	قهل ئه لاین لاسای کهوی کرده وه، پۆینه کهی خوشی له بیر برده وه.
Kismet gökten zembille inmez.	بۆ کهس عادهت نییه له خۆرا رزقی بیته ناو مالی.
Kızım sana diyorum, gelinim sen dinle.	کچم له گهل تۆمه، بووکی گویت لی بی.
Kimse ayranım (yoğurdum) ekşi demez.	کەس به دوی خوی نالی ترشه.
Kimse bilmez kim kazana kim yiye.	کی کردی و کی خواردی.
Kimseden kimseye hayır yok(gelmez).	کەس خیری بۆ کهس نییه.
Koyunu koyun, keçiyi keçi ayağıyla asarlar. Köpek sahibini ısırılmaz.	مه پ به پنی خوی و بز ن به پنی خوی، سهگ پر ناداته ساحی بی خوی.
Köpeksiz sürüye; kurt girer.	میگه لی بی سهگ، گورگ ساحی بی دهکات.
Körler memleketindeki tek gözlü padişah olur.	خیل له ناو کۆران پاشایه.
Körün istediği bir göz, ikisi olursa ne söz.	کۆره تا ده مریت به تهمای دوو چاوی ساغه.
Kuma, keklik olsa bile istemem.	ههوی ببه کهوی قهت نامهوی.

Kurt kocayınca köpeğin maskarası olur.	گورگ که پیر بوو ده بیته قهشمه رجاری سه گان.
Kuzguna yavrusu Anka görünür.	مهیمونیش بیچوی خوی له هه موو کهس لا جوانتره.
Küçük suda büyük balık avlanmaz (olmaz).	ماسی گه وره له تاڤگه دا ناگیریت.
Laf torbaya girmez.	قسه نارواته گیرفانه وه.
Lokma çiğnemedен yutulmaz.	پارووی نه جوراو قووت نادرئ.
Mal adama hem dost, hem düşmandır.	پاره دنیا و قیامه تی پی ده کړئ، نه گهر کړپار کړپار بی.
Mal, malı kazandırır.	پاره پاره په یدا ده کات.
Maşa varken elini ateşe sokma.	هه تا ماشه هه بی دهستی خۆت مه سووتینه.
Merhametten maraz doğar.	پهحم به به چکه ی مار نا کړئ.
Mızrak çuvala sığmaz.	رهم جیبکه ره وه ئینجا بیدزه.
Mide derdin, perhiz dermanın başı.	خۆ پاراستن له چاره سه رکردن باشتره.
Minare de doğru ama içi eğri.	به سؤفییان مه که متمانی، نه گهر دوو گردیان بسورئ له عاسمانی.
Misafir kismeti ile gelir.	میوان پرزقی خوی له گه ل خوی دینی.
Misafir üç gün misafirdir.	کشه کشه پوپیته ره شه میوان پوژدهک و دووان خو شه.
Nasihat tutmayanı musibet tutar.	ئه وه ی له سه ر ته جروب به ده پوا هه رچی وت پی بکه برپوا.
Ne ekersen onu biçersin.	چی بچینیت، ئه وه ده دوریته وه.
Ne şiş yansın, ne kebab.	نه شیش بسوتئ، نه که باب.
Nerede hareket, orada bereket.	له تو حه ره که ت له خودا به ره که ت.
Oğlan atadan öğrenir sofra açmayı, kız anadan öğrenir biçki biçmeyi.	کور کفانی بابی دکیشیت، کچ ته شیا دایی.
Oğlan büyüttüm halkın kızını aldı, kız	کورم به خیر کرد کچی خه لک بردی، کچم به خیر کرد کورپی خه لک بردی.

büyüttüm halkın oğlu aldı.	
Otu çek köküne bak.	گیا له سەر بنجی خۆی شین دەبیتهوه.
Öfkeyle kalkan zararlar oturur.	ئەوێ بە ڕقهوه هەلسی، بە پەشیمانی دادەنیشیتەوه.
Ölmüş eşek kurttan korkmaz.	کەری تۆپی بار نابات.
Ölüm ölüm, hırlaması ne lüzum.	مردن مردنه لینگ بزواتن چیه؟
Önce düşün sonra söyle.	قسه تا نه بیژی نه یوژی.
Para dediğin el kiridir.	پاره چلکی دهسته.
Sabahın şeri, akşamın hayrından iyidir.	شەری به یانیان له خیری ئیواران باشتەر.
Saman altından su yürütür, üstüne çıkıp vaaz eder.	ئاگری بن کایه.
Sen ağa ben ağa, bu ineği kim sağa.	من ئاغا و تو ئاغا کئ جیگامان بو راخا.
Sirke keskin olursa zararı kendi kabınadır.	سرکهی توند قاپی خۆی ئەته قینی.
Son pişmanlık fayda etmez.	دوا پەشیمانی سوودی نییه.
Sora sora Kâbe (Bağdat) bulunur.	به پرسیاران، دهچییه شاران.
Su testisi suyolunda kırılır.	گۆزه له پیی کانی ده شکیت.
Tek kanatla kuş uçmaz.	چهپله به دهستیک لی نادرئ.
Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş.	مەنجەل گەرا قەباغی خۆی دۆزیهوه.
Tok açın hâlinde anlamaz (bilmez).	زگی تیر ئاگای له زگی برسی نییه.
Ulular köprü olsa basıp geçme.	ئاغا ببیته پردیش به سه ریدا مه پۆ.
Vermeyince Mabut neylesin Mahmut.	ئەگەر نه دا مه عبود، چ بکا مه محمود؟
Yazın ayırsız, kışın yorgansız olmaz.	هاوینان دۆ، زستانان جۆ.
Zararın neresinden dönülürse kardır.	زەرەر له نیوهی بگه ریته وه قازانجه.

SONUÇ

Yaptığımız bu çalışmada atasözü genellikle bütün konular hakkında bize bilgi veren bir kavram olduğunu gözlemledik. Yani geçmişten günümüze kadar uzanan halkın bilgi ve öğretim hazinesidir. Kısa ama derin anlamlar taşıyan bu sözler insanlara doğru yolu gösterir ve hayatın her alanında bizlere rehberlik etmektedir. Atalarımız insanları kötü yoldan, kötü kişilerden uzak durmamız için bir nasihat olarak söyledikleri bu kısa ve anlamlı sözler insanı iyilik yapmaya yöneltmişler. Bizde bu çalışmada Türkçe olan atasözlerinin Kürtçe karşılığını gösterdik ve bu kısa anlamlı sözlerin sayesinde geçmişte olan manalı sözler hakkında bilgilenmiş olduk.

Maddeler halinde elde edilen sonuçlar:

- İki dil arasında kullanılan ortak atasözler oldukça fazladır.
- Kültürel yakınlığın bulunmasıyla benzer atasözlerin kullanılması.
- Bölgesel olarak yakında coğrafyada yaşayan Türklerin ve Kürtlerin birbirlerinden etkilenmeleri atasözlere de yansıdığını görebiliriz.
- İki dil arasındaki atasözler derin ve ince anlamlar içermektedir.
- Hem gerçek hem mecaz olmak üzere her iki anlamda iki dilde de atasözleri mevcuttur.
- Bu atasözlerin bir kısmı günlük hayatta da kullanılır, özellikle yaşlılar arasında oldukça yaygındır atasözlerinin kullanımı.

Harflere göre atasözlerin sayıları:

Harfler	Sayılar
A harfi	26
B harfi	14

Ç harfi	2
D harfi	10
E harfi	7
F harfi	1
G harfi	5
H harfi	8
I harfi	3
İ harfi	11
K harfi	19
L harfi	2
M harfi	9
N harfi	3
O harfi	3
Ö harfi	4
P harfi	1
S harfi	7
T harfi	3
U harfi	1
V harfi	1
Y harfi	1
Z harfi	1

Kaynakça

- Aksakal, M. (1995). *Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: Şen Yıldızı Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Gözen, M. (1984). *Atasözleri ve Deyimler sözlüğü*. İstanbul: Ömer Er Yayınları.
- Püsküllüoğlu, A. (2010). *İlköğretim için Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Somuncu, S. (2011). *Açıklamalı Atasözü ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Karçiçeği Yayınları.
- Şükrü, A. (2005). *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*. Ankara: Akşam Sanat Okulu Matbaası.

Kürtçe Kaynaklar:

- ١- دهشتهکی، عومەر شیخه‌للا، پهندي کوردی، چاپی یه‌که‌م، چاپخانه‌ی پاک، هه‌ولیر، ٢٠٠١ز.
- ٢- محمد، زه‌کیه‌ رشید، پهندي پیشینانی کورد پهندي و ئیدیۆم له‌ زمانی کوردیدا، چاپی دووهم، سلیمانی، ٢٠١٣ز.
- ٣- ئیبراهیم، شوکریه‌ ره‌سول، ئه‌ده‌بی فۆلکلۆری کوردی، به‌شی دووهم، چاپخانه‌ی زانکۆی سه‌لاحه‌ددین، ١٩٨٤ز.

٤- زراعی، ئیسماعیل، فەرھەنگی پەندی کوردی، چاپی یەكەم، چاپخانهی هینقی، هەولێر، ٢٠١٠ز.

٥- گەردی، حمید، پەندی کوردی لە باخچە ی کوردی، چاپی یەكەم، چاپخانهی رۆشنیری، هەولێر، ٢٠٠٦ز.

٦- نوری لەك، ھۆشیار، گۆلبژیړێك لە پەندی کوردی، چاپخانهی چوارچرا، سلێمانی، ٢٠٠٩ز.